

QUÆSTIO CVII.

De comparatione legis novæ ad veterem,

in quatuor articulis divisa.

Dinde considerandum est de comparatione legis novæ ad legem veterem: & circa hoc queruntur quatuor.

Primo, utrum lex nova sit alia lex à lege veteri.

Secundo, utrum lex nova impleat veterem.

Tercio, utrum lex nova continuatur in veteri.

Quarto, quæ sit gravior, utrum lex nova, vel veteris.

ARTICULUS I.

Utrum lex nova sit alia à lege veteri.

Sup. quæst. l. i. art. 5. & Gal. 1. 1. 2. 2.

AD primum sic proceditur. Videtur quod lex nova non sit alia à lege veteri. Utraque enim lex datur fidem Dei habentibus: quia sine fide est impossibile placere Deo, ut dicitur Hebr. xi. 6. Sed eadem fides est antiquorum, & modernorum, ut dicitur in Glossa Matth. xx. i. Ergo etiam est eadem lex.

2. Præterea, Augustinus dicit in Libro contra Adamantium (vel Adimantium) Manichæi discipulum (cap. xvi. r. inter princ. & med.) quod brevis differentia legis, & Evangelii est timor, & amor. Sed secundum hæc duo nova lex, & veteris diversificari non possunt: quia etiam in veteri lege proponuntur præcepta caritatis: Levit. xix. 18. (a) Diliges proximum tuum: & Deut. vi. 5. Diliges Dominum Deum tuum. Similiter etiam diversificari non possunt per aliam differentiam quam Augustinus assignat contra Faustum (Lib. IV. cap. 11.) quod veteris testamentum habuit promissa temporalia, & novum testamentum habet promissa spiritualia, & æterna: quia etiam in novo testamento promittuntur aliqua promissa temporalia, secundum illud Marc. x. 30. (b) Accipietis centes tantum in tempore hoc, donum, & fructus, &c. & in veteri testamento sperabantur promissa spiritualia, & æterna, secundum illud ad Hebr. xi. 16. Nunc autem meliorem (patriam) appetunt, id est celestem: quod dicitur de antiquis Patribus. Ergo videtur quod nova lex non sit alia à veteri.

3. Præterea, Apostolus videtur distinguere utramque legem ad Rom. 111. veterem legem

(a) Vulgata: Diliges amicum tuum sicut teipsum. (b) Ibid. vers. 29. Nemō est qui reliquerit domum, &c. qui non accipiat centes tantum, &c.

appellans legem factorum, legem vero novam appellans legem fidei. Sed lex veteris fuit etiam fidei, secundum illud Hebr. xi. 29. Omnes testimonio fidei probati sunt: quod dicit de patribus veteris testamenti. Similiter etiam lex nova est lex factorum: dicitur enim Matth. v. 44. Benefacite his qui oderunt vos: & Luc. xx. 19. Hec facite in meam commemorationem. Ergo lex nova non est alia à lege veteri.

Sed contra est quod Apostolus dicit ad Hebr. vi. 12. Translato sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat. Sed aliud est sacerdotium novi, & veteris testamenti, ut ibidem Apostolus probat. Ergo est etiam alia lex.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est (quæst. xc. art. 2.) omnis lex ordinatur conversationem humanam in ordine ad aliquem finem. Ea autem quæ ordinantur ad finem secundum rationem finis dupliciter diversificari possunt. Uno modo quia ordinantur ad diversos fines: & hæc est diversitas speciei, maxime si sit finis proximus. Alio modo secundum propinquitatem ad finem, vel distantiam ab ipso: sicut patet quod motus differunt specie: secundum quod ordinantur ad diversos terminos; secundum vero quod una pars motus est propinquior termino, quam alia, attenditur differentia in motu secundum perfectum, & imperfectum.

Sic ergo duæ leges distinguuntur dupliciter. Uno modo quasi omnino diversè, ut pote ordinatæ ad diversos fines; sicut lex civitatis quæ est ordinata ad hoc quod populus dominaretur, esset specie differens ab illa lege quæ esset ad hoc ordinata quod optimates civitatis dominarentur. Alio modo duæ leges distinguuntur, secundum quod una propinquius ordinat ad finem, alia vero remotius; puta in una & eadem civitate dicitur alia lex quæ imponitur viris perfectis, qui statim possunt exequi ea quæ pertinent ad bonum commune; & alia lex datur de disciplina puerorum, qui sunt instruendi qualiter postmodum opera virorum exequantur.

Dicendum est ergo, quod secundum primum modum lex nova non est alia à lege veteri: quia utriusque est unus finis, scilicet ut homines subdantur Deo. Est autem unus Deus & novi, & veteris testamenti, secundum illud Rom. 111. 30. Unus Deus est qui justificat circumcissionem ex fide, & preputium per fidem.

Alio modo lex nova est alia à lege veteri: quia lex veteris est quasi pedagogus puerorum, ut Apostolus dicit ad Galat. 111. lex autem nova est lex perfectionis, quia est lex caritatis, de qua Apostolus dicit ad Coloss. 111. quod est vinculum perfectionis.

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod unitas fidei utriusque testamenti attestatur unitatis finis. Dicitur enim supra (quæst. lxxi. art. 1. & 2.) quod obiectum theologicarum virtutum, inter quas est fides, est finis ultimus. Sed tamen fides habet alium statum in veteri, & in nova lege: nam quod illi credebatur futurum, nos credimus factum.

Ad secundum dicendum, quod omnes differentie quæ assignantur inter novam legem, & veterem, accipiuntur secundum perfectum, & imperfectum. Præcepta enim legis cuiuslibet dantur de actibus virtutum. Ad faciendam autem virtutum opera aliter inclinatur imperfecti, qui nondum habent virtutis habitum, & aliter illi qui sunt per habitum virtutis perfecti. Illi enim qui nondum habent habitum virtutis, inclinatur ad agendum virtutis opera ex aliqua causa extrinseca, puta ex comminatione poenarum, vel ex promissione aliarum extrinsecarum remunerationum, puta honoris, vel divitiarum, vel alicujus huiusmodi: & ideo lex veteris, quæ datur imperfectis, id est nondum consecutis gratiam spiritualem, dicebatur lex timoris, inquantum inducebat ad observationem præceptorum per comminationem quarundam poenarum; & dicitur habere temporalia quædam promissa. Illi autem qui habent virtutem, inclinatur ad virtutis opera agenda propter amorem virtutis, non propter aliquam poenam, aut remunerationem extrinsecam: & ideo lex nova, cuius principalitas consistit in ipsa spirituali gratia indita cordibus, dicitur lex amoris; & dicitur habere promissa spiritualia, & æterna, quæ sunt objecta virtutis, præcipue caritatis; & ita per se in ea inclinatur, non quasi in extranea, sed quasi in propria: & propter hoc etiam lex veteris dicitur cohibere manum, non animum: quia qui timore poenæ ab aliquo peccato abstinere, non simpliciter eius voluntas à peccato recedit, sicut recedit voluntas eius qui amore iustitiæ abstinere à peccato: & propter hoc lex nova, quæ est lex amoris, dicitur animum cohibere. Fuerunt tamen aliqui in statu veteris testamenti habentes caritatem, & gratiam Spiritus Sancti, qui principaliter expectabant promissiones spirituales, & æternas; & secundum hoc pertinebat ad legem novam. Similiter etiam in novo testamento sunt aliqui carnales, nondum pertinentes ad perfectionem novæ legis, quos oportuit etiam in novo testamento induci ad virtutis opera per timorem poenarum: & per aliqua temporalia promissa. Lex autem veteris est præcepta caritatis daret, non tamen per eam dabatur Spiritus Sanctus, per quem diffunditur caritas in cordibus nostris, ut dicitur Rom. v.

Ad tertium dicendum, quod sicut supra

dictum est (quæst. cvii. art. 1. & 2.) lex nova dicitur lex fidei, inquantum eius principalitas consistit in ipsa gratia, quæ interior datur credentibus: unde dicitur gratia fidei. Habet autem secundario aliqua facta & moralia, & sacramentalia; sed in his non consistit principalitas legis novæ, sicut principalitas veteris legis in eis consistebat. Illi autem qui in veteri testamento Deo fuerunt accepti per fidem, secundum hoc ad novum testamentum pertinebant: non enim justificabantur nisi per fidem Christi, qui est auctor novi testamenti. Unde & de Moyse dicit Apostolus ad Hebr. xi. 26. quod majores divitiis estimabat thesaurum Ægyptiorum improprium Christi, non bonum luctum, sed quod per fidem in Deo habebat vitam æternam.

ARTICULUS II.

Utrum lex nova legem veterem impleat.

2. 2. quæst. civ. art. 6. ad 2. & II. dist. 18. art. 8. ad 4. & II. dist. xlv. quæst. 11. art. 2. ad 3. & Rom. 111. fin. & Ephef. 11. lect. 5.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod lex nova legem veterem non impleat. Impletio enim contrariatur evacuationi. Sed lex nova evacuat, vel excludit observantias legis veteris: dicit enim Apostolus ad Gal. 2. Si circumcudamini, Christus nihil vobis proderit. Ergo lex nova non est impletiva veteris legis.

2. Præterea, Contrarium non est implicitum sui contrarii. Sed Dominus in lege nova proposuit quædam præcepta contraria præceptis veteris legis: dicitur enim Matth. v. 31. Audistis, quia dictum est antiquis: Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis: Quicumque dimiserit uxorem suam, facit eam machabari: & idem consequenter patet in prohibitione juramenti, & etiam in prohibitione talionis, & in odio inimicorum. Similiter etiam videtur Dominus excludisse præcepta veteris legis de discretionibus ciborum, Matth. xv. 11. dicens: Non quod intrat in os, coinquinat hominem. Ergo lex nova non est impletiva veteris.

3. Præterea, Quicumque contra legem agit, non implet legem. Sed Christus in aliquibus contra legem fecit: tetigit enim leprosum, ut dicitur Matth. vi. 11. quod erat contra legem: similiter etiam videtur sabbatum pluries violasse, unde de eo dicebant Judæi Joann. 11. 16. Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit. Ergo Christus non implevit legem; & ita lex nova data à Christo non est veteris impletiva.

4. Præterea, In veteri lege continentur præcepta moralia, carenonialia, & judicialia, ut supra dictum est (quæst. xc. art. 4.) Sed

Domini Mat. v. ubi quantum ad aliqua legem implevit nullam mentionem videtur facere de judicialibus, & cæremonialibus. Ergo videtur quod lex nova non sit totaliter veteris impleviva.

Sed contra est quod Dominus dicit Matth. v. 17. *Non veni solvere legem, sed adimplere*: & postea subdit: *Nota enim, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant*.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est (art. præc.) lex nova comparatur ad veterem sicut perfectum ad imperfectum. Omne autem perfectum adimplet id quod imperfecto deest: & secundum hoc lex nova adimplet veterem legem, in quantum supplet illud quod veteri legi deerat.

In veteri autem lege duo possunt considerari, scilicet finis, & præcepta contenta in lege. Finis vero cujuslibet legis est ut homines efficiantur justii, & virtuosii, ut dictum est (quæst. xcxi. art. 2.) Unde & finis veteris legis erat justificatio hominum: quam quidem lex efficere non poterat, sed figurabat quibusdam cæremonialibus factis, & promittebat verbis, & quantum ad hoc lex nova implet veterem legem justificando per virtutem passionis Christi: & hoc est quod Apostolus dicit ad Rom. viii. 3. *Quod impossibile erat legi, Deus Filius suum mittens in similitudinem carnis peccati, damnavit peccatum in carne, ut justificatio legis impleverit in nobis*. Et quantum ad hoc lex nova exhibet quod lex vetus promittebat, secundum illud II. ad Corinth. 1. 20. *Quotquot promissiones Dei sunt in illo Est, id est in Christo*. Et iterum quantum ad hoc complet etiam quod vetus lex figurabat: unde ad Coloss. 1. 17. dicitur de cæremonialibus, quod erant *umbra futurorum; corpus autem Christi, id est veritas, pertinet ad Christum*: unde lex nova dicitur *lex veritatis*; lex autem vetus *umbra, vel figura*. Præcepta vero veteris legis adimplevit Christus & opere, & doctrina. Opere quidem, quia circumcidit voluit, & alia observare quæ erant tempore illo observanda, secundum illud Galat. 1. 4. *factum sub lege*. Sua autem doctrina adimplevit præcepta legis tripliciter. Primo quidem verum intellectum legis exprimendo; sicut patet in homicidio, & adulterio, in quorum prohibitione Scribæ, & Pharisei non intelligebant nisi exteriorem actum prohibendum: unde Dominus legem adimplevit, ostendendo etiam interiores actus peccatorum cadere sub prohibitione. Secundo adimplevit Dominus præcepta legis, ordinando quomodo tutius observaretur quod lex vetus statuerat; sicut lex vetus statuerat ut homo non pejeraret; & hoc tutius observatur, si omnino à juramento, abstinere, nisi in causa necessitatis. Tertio adimplevit Dominus præcepta legis, suppraddendo quædam perfectionis consilia, ut patet Matth. xix. 21. ubi

dicenti se observasse præcepta veteris legis, dicit: *Unum tibi deest: si vis perfectus esse, vende, & vende omnia que habes* &c.

Ad primum ergo dicendum, quod lex nova non evacuat observantiam veteris legis, nisi quantum ad cæremonialia, ut supra dictum est (quæst. cxi. art. 3. & 4.) hæc autem erant in figuram futuri. Unde ex hoc ipso quod cæremonialia præcepta sunt impleta, perfectis his quæ figurabantur, non sunt ulterius observanda: quia si observarentur, adhuc significaretur aliquid ut futurum, & non impletum; sicut etiam promissio futuri doni locum jam non habet, promissioem jam impleta per doni exhibitionem. Et per hunc modum cæremonialia legis tolluntur, cum implentur.

Ad secundum dicendum, quod, sicut Augustinus dicit contra Faustum (Lib. XIX. cap. xxvi. in princ.) *præcepta illa Domini non sunt contraria præceptis veteris legis. Quod enim Domini præcepti de uxore non dimittenda, non est contrarium ei quod lex præcepit: neque enim ait lex, Qui voluerit, dimittat uxorem, cui esset contrarium non dimittere: sed utique jubet dimitti uxorem à viro, qui hanc interpretatur moram, ut in distidium animus præcepti libelli conscriptionis refractus absteret*. Unde Dominus ad hoc confirmandum, ut non facile uxor dimittatur, solum causam fornicationis exceptit. Et idem etiam dicendum est in prohibitione juramenti, sicut dictum est (in corp.) & idem etiam patet in prohibitione talionis: taxavit enim modum vindictæ lex, ut non procederetur ad immoderatam vindictam, à qua Dominus perfectus removet eum quem monuit omnino à vindicta abstinere. Circa odium vero inimicorum removet fallum Phariseorum intellectum, nos monens ut persona odio non haberetur, sed culpa. Circa discretionem vero ciborum, quæ cæremonialis erat, Dominus non mandavit ut tunc non observaretur; sed ostendit quod nulli cibi secundum suam naturam erant immundi, sed solum secundum figuram, ut supra dictum est (quæst. cxi. art. 6. ad 1.)

Ad tertium dicendum, quod tactus leprosi erant prohibiti in veteri lege, quia ex hoc incurrabat homo quamdam irregularitatem immunditiam, sicut & ex tactu mortui, ut supra dictum est (quæst. cxi. art. 5. ad 4.) Sed Dominus, qui erat mandator leprosi, immunditiam incutere non poterat. Per ea autem quæ fecit in sabbato, sabbatum non solvit secundum rei veritatem, sicut ipsemet in Evangelio Matth. xxi. ostendit: tunc quia operabatur miracula virtute divina, quæ semper operatur in rebus: tum quia salutis humanæ opera faciebat, cum Pharisæi etiam salutem animarum in die sabbati providerent: tum etiam quia ratione necessitatis discipulos excusavit in sabbato spicas colligentes. Sed videbitur

tur solvere secundum superfluous intellectum Phariseorum, qui credebant etiam à salubribus operibus esse in die sabbati abstinendum: quod erat contra intentionem legis.

Ad quartum dicendum, quod cæremonialia præcepta legis non commemorantur Matth. v. quia eorum observantia totaliter excluditur per impletionem, ut dictum est (in corp. & ad 1.) De judicialibus vero præceptis commemoravit præceptum talionis, ut quod de hoc diceretur, de omnibus aliis esset intelligendum. In quo quidem præcepto docuit legis intentionem non esse ad hoc quod pena talionis quereretur propter livorem vindictæ, quem ipse excludit, monens quod homo debet esse paratus etiam majores injurias sufferre, sed solum propter amorem justitiæ: quod adhuc in nova lege remanet.

ARTICULUS III. 570

Utrum lex nova in lege veteri continetur.

Galat. 11. lect. 2.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod lex nova in lege veteri non continetur. Lex enim nova precipue in fide consistit: unde dicitur *lex fidei*, ut patet Rom. 111. Sed multa credenda traduntur in nova lege quæ in veteri lege non continentur. Ergo lex nova non continetur in veteri.

2. Præterea. Quædam Glossa (Chrysi. in op. imperf. hom. x. sub fin.) dicit Matth. v. super illud, *Qui solverit unum de mandatis istis minimis*, quod „mandata legis sunt minora, „ in Evangelio vero sunt mandata majora. „ Majus autem non potest contineri in minori. Ergo lex nova non continetur in veteri.

3. Præterea. Quod continetur in altero, simul habetur habito illo. Si igitur lex nova contineretur in veteri, sequeretur quod habita veteri lege, habeatur & nova. Superfluum igitur fuit, habita veteri lege, iterum dari novam. Non ergo nova lex continetur in veteri.

Sed contra est quod dicitur Ezech. 1. 16. (a) *Rota erat in rota*, id est, „ novum testamentum in veteri, „ ut Gregorius exponit (hom. vi. in Ezech. ante med.)

Respondeo dicendum, quod aliquid continetur in alio dupliciter: uno modo in actu, sicut locatum in loco; alio modo virtute, sicut effectus in causa, (b) vel completum in incompleto, sicut genus continet species potestare, & sicut tota arbor continetur in semine: & per hunc modum nova lex continetur in veteri. Dicitur enim (art. 1. hujus quæst.)

(a) *Vulgata quasi sit rota in medio rotæ.* (b) *Ita Garcia cum sequentibus editionibus Cod. Alean. complementum in incompleto, Editio Rom. aliæque complementum in completo.*

in corp. & ad 2.) quod nova lex comparatur ad veterem sicut perfectum ad imperfectum.

Unde Chrysostomus (ex quo non occurrat, sed ex Vithore Antioch. in comment. supra hunc loc. colligi potest) exponens illud, quod habetur Marci 1. *Ultero terra fructificat, primo herbam, deinde folicam, deinde plenum frumentum in spica*, sic dicit: „ Primo herbam „ fructificat in lege naturæ, postmodum spicam, cas in lege Moyli, postea plenum frumentum, tum in Evangelio. „ Sic igitur est lex nova in veteri, sicut fructus in spica.

Ad primum ergo dicendum, quod omnia quæ credenda traduntur in novo testamento, explicite, & aperte, traduntur credenda in veteri testamento, sed implicite, & sub figura: & secundum hoc etiam quantum ad credenda lex nova continetur in veteri.

Ad secundum dicendum, quod præcepta novæ legis dicuntur esse majora quam præcepta veteris legis, quantum ad explicitam manifestationem; sed quantum ad ipsam substantiam præceptorum novi testamenti, omnia continentur in veteri testamento. Unde Augustinus dicit contra Faustum (Lib. XIX. capit. xxxiii. & xxxviii.) quod *pene omnia quæ monuit, vel præcepit Dominus, ubi adjungebat, Ego autem dico vobis, invocantur etiam in illis veteribus libris. Sed quia non intelligebant homicidium nisi peremptionem corporis humani, aperuit Dominus omnia iniquam notam ad nocendum fratri in homicidii genere deputari*. Et quantum ad hujusmodi manifestationes, præcepta novæ legis dicuntur majora præceptis veteris legis; nihil tamen prohibet majus in minori virtute contineri, sicut arbor continetur in semine.

Ad tertium dicendum, quod illud quod implicite datum est, oportet explicari: & ideo post veterem legem latam oportuit etiam novam legem dari.

ARTICULUS IV. 571

Utrum lex nova sit gravior quam vetus.

III. dist. xl. art. 4. quæst. 4. & quod. 1. v. art. 13. corp. & Matth. 1.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod lex nova sit gravior quam lex vetus. Matth. enim v. super illud, *Qui solverit unum de mandatis istis minimis*, dicit Chrysostomus (hom. x. in op. imperf. ad fin.) „ Mandata „ Moyli in actu facilia sunt, ut *Non occideris*, „ *Non adulterabis*; mandata Christi autem, sci „ licet *Non irascaris*, *Non concupiscas*, in actu „ dic-

difficilia sunt. Ergo lex nova est gravior quam vetus.

2. Præterea. Facilius est terrena prosperitate uti quam tribulationes perpeti. Sed in veteri testamentum observationem veteris legis consequatur prosperitas temporalis, ut patet Deut. xxviii. observatores autem novæ legis consequitur multiplex adversitas, prout dicitur II. ad Corinth. vi. 4. *Exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, &c.* Ergo lex nova est gravior quam lex vetus.

3. Præterea. Quod se habet ex additione ad alterum, videtur esse difficilius. Sed lex nova se habet ex additione ad veterem: nam lex vetus prohibuit perjurium: lex nova etiam juramentum; lex vetus prohibuit disidium uxoris sine libello repudiij, lex autem nova omnino disidium prohibuit, ut patet Matth. v. secundum expositionem Augustini (Lib. I. de serm. Dom. in monte cap. xiv.) Ergo lex nova est gravior quam vetus.

Sed contra est quod dicitur Matth. xi. 28. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis: quod exponens Hilarius (can. xi. in Matth. non procul à fin.) dicit: „Legis difficultatibus laborantes, & peccatis sæculi oneratos ad se advocat:“ & postmodum de Jugo Evangelii subdit: *Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Ergo lex nova est levior quam vetus.*

Respondeo dicendum, quod circa opera virtutis, de quibus præcepta legis dantur, duplex difficultas attendi potest. Una quidem ex parte exteriorum operum, quæ ex seipsis quamdam difficultatem habent, & gravitatem: & quantum ad hoc lex vetus est multo gravior quam nova: quia ad plures actus exteriores obligat lex vetus in multiplicibus caeremoniis, quam lex nova, quæ præter præcepta legis naturæ paucissima superaddidit in doctrina Christi, & Apostolorum; licet aliqua sint postmodum superaddita ex institutione sanctorum Patrum: in quibus etiam Augustinus dicit esse moderationem attendendam, ne conversatio fidelium onerosa reddatur: dicit enim ad inquisitiones Januarii (epist. Lv. olim cxix. cap. xix. à med.) de quibusdam, quod ipsam religionem nostram, quam in manifestissimis, & paucissimis celebrationum sacramentis Dei voluit misericordis esse liberam, servilibus prement oneribus; adeo ut tolerabilior sit conditio Judæorum, qui legalibus sarcinis, non humanis presumptionibus subjunguntur.

Alia autem difficultas est circa opera virtutum in interioribus actibus, puta quod aliquis opus virtutis exerceat prompte, & delectabiliter: & circa hoc difficile est virtus: hoc enim non habenti virtutem est valde difficile, sed per virtutem redditur facile. Et quantum

ad hoc præcepta novæ legis sunt graviora præceptis veteris legis: quia in nova lege prohibentur interiores motus animi, qui expressè in veteri lege non prohibebantur in omnibus, etsi in aliquibus prohiberentur, in quibus tamen prohibendis poena non apponebatur. Hoc autem est difficilissimum non habenti virtutem, sicut etiam Philosophus dicit in V. Ethic. (cap. ix. ad fin.) quod operari ea quæ justus operatur, facile est; sed operari ea eo modo quo justus operatur, scilicet delectabiliter, & prompte, est difficile non habenti justitiam. Et sic etiam dicitur I. Joan. v. 3. quod *mansuetudo ejus gratia non sunt: quod exponens Augustinus (Lib. de nat. & grat. cap. lxxix.) dicit, quod „non sunt „gravia amanti, sed non amanti sunt gravia.“*

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas illa loquitur expressè de difficultate novæ legis quantum ad expressam prohibitionem interiorum motuum.

Ad secundum dicendum, quod adversitates quas patiuntur observatores novæ legis, non sunt ab ipsa lege impostæ; sed tamen propter amorem, in quo ipsa lex consistit, facilliter tolerantur: quia, sicut Augustinus dicit in Lib. de verb. Dom. (serm. ix. à med.) *omnia sæva, & immania, & facilia, & prope nulla efficiunt amor.*

Ad tertium dicendum, quod illæ additiones ad præcepta veteris legis ad hoc ordinantur ut facilius implerentur quod vetus lex mandabat, sicut Augustinus dicit (Lib. I. de serm. Dom. in monte cap. xvii. & xix.) & ideo per hoc non ostenditur quod nova lex sit gravior, sed magis quod sit facilior.

QUÆSTIO CVIII.

De his quæ continentur in lege nova,

Dicendum in quatuor articulis divisè. Einde considerandum est de his quæ continentur in lege nova: & circa hoc queruntur quatuor.

Primo, utrum lex nova debeat aliqua opera exteriora præcipere, vel prohibere.

Secundo, utrum sufficienter se habeat in exterioribus actibus præcipiendis, vel prohibendis.

Tertio, utrum convenienter instituat homines quantum ad actus interiores.

Quarto, utrum convenienter superaddat consilia præceptis.

ARTICULUS I.

572

Utrum lex nova aliquos exteriores actus debeat præcipere, vel prohibere.

AD primum sic proceditur. Videtur quod lex nova nullos exteriores actus debeat præcipere, vel prohibere. Lex enim nova est

Evangelium regni, secundum illud Matth. xxiv. *Prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe.* Sed regnum Dei non consistit in exterioribus actibus, sed solum in interioribus, secundum illud Luc. xxi. 21. *Regnum Dei intra vos est: & Rom. xiv. 17. Non est regnum Dei esca, & potus; sed justitia, & pax, & gaudium in Spiritu Sancto.* Ergo lex nova non debet præcipere, vel prohibere aliquos exteriores actus.

2. Præterea. Lex nova est lex Spiritus, ut dicitur Rom. vii. Sed ubi Spiritus Domini, ibi libertas, ut dicitur II. ad Corinth. i. 11. 17. non est autem libertas, ubi homo obligatur ad aliqua opera exteriora faciendâ, vel vitandâ. Ergo lex nova non continet aliqua præcepta, vel prohibitiones exteriorum actuum.

3. Præterea. Omnes exteriores actus pertinere intelliguntur ad manum, sicut interiores actus pertinent ad animum. Sed hæc ponitur differentia inter novam legem, & veterem, quod vetus lex *cohibet manum*, sed lex nova *cohibet animum*. Ergo in lege nova non debent poni prohibitiones, & præcepta exteriorum actuum, sed solum interiorum.

Sed contra est quod per legem novam efficiuntur homines *filiis lucis*: unde dicitur Joan. xi. 36. *Credite in lucem, ut filii lucis sitis.* Sed filius lucis debet opera lucis facere, & opera tenebrarum abjicere, secundum illud Ephes. v. 8. *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino: ut filii lucis ambulato.* Ergo lex nova quædam exteriora opera debuit prohibere, & quædam præcipere.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est (quæst. cvii. art. 1. & 2.) principalitas legis novæ est gratia Spiritus Sancti, quæ manifestatur in fide per dilectionem operante. Hanc autem gratiam consequuntur homines per Dei Filium hominem factum, cuius humanitatem Deus replevit gratia, & exinde est ad nos derivata. Unde dicitur Joan. 1. 14. *Verbum caro factum est: & postea subditur: Plenum gratia, & veritatis: & infra: De plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia: unde subditur, quod gratia, & veritas per Jesum Christum facta est.* Et ideo convenit ut per aliqua exteriora sensibilia gratia à Verbo incarnato profuens in nos deducatur, & ex gratia interiori, per quam caro spiritui subditur, exteriora quædam opera sensibilia producantur.

Sic igitur exteriora opera dupliciter ad gratiam pertinere possunt. Uno modo sicut indentia aliquid ad gratiam; & talia sunt opera sacramentorum, quæ in nova lege sunt instituta, sicut baptismus, Eucharistia, & alia hujusmodi.

Alia vero sunt opera exteriora, quæ ex instinctu gratiæ producuntur; & in his est quæ-

S. Th. Op. Tom. II.

dam differentia attendenda. Quædam enim habent necessariam convenientiam, vel contrarietatem ad interiorem gratiam, quæ in fide per dilectionem operante consistit: & hujusmodi exteriora opera sunt præcepta, vel prohibita in lege nova, sicut præcepta est: confessio fidei, & prohibita negatio: dicitur enim Matth. x. 13. *Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego cum coram Patre meo qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego cum coram Patre meo.*

Alia vero sunt opera quæ non habent necessariam contrarietatem, vel convenientiam ad fidem per dilectionem operantem: & talia opera non sunt in nova lege præcepta, vel prohibita ex ipsa prima legis institutione, sed relicta sunt à legislatore (scilicet Christo) unicuique; secundum quod aliquis alicujus curam gerere debet: & sic unicuique liberum est circa talia determinare quid sibi expediat facere, vel vitare, & cuicumque præsidere. Circa talia ordinare suis subditis, quid sit in talibus faciendum, vel vitandum. Unde etiam quantum ad hoc dicitur lex Evangelii. *Lex libertatis*, nam lex vetus multa determinabat, & pauca relinquebat hominum libertati determinandam.

Ad primum ergo dicendum, quod regnum Dei in interioribus actibus consistit principaliter; sed ex consequenti etiam ad regnum Dei pertinent omnia illa sine quibus interiores actus esse non possunt: sicut si regnum Dei est interior justitia, & pax, & gaudium spirituale, necesse est quod omnes exteriores actus qui repugnant justitiæ, aut paci, aut gaudio spirituali, repugnent etiam regno Dei; & ideo sunt in Evangelio regni prohibendi: illa vero quæ indifferenter se habent respectu horum, puta comedere hos, vel illos cibos, in his non est regnum Dei. Unde Apostolus præmittit *Non est regnum Dei esca, & potus.*

Ad secundum dicendum, quod secundum Philosophum in I. Metaph. (cap. 11. circa med.) *liber est qui sui causa est.* Ille ergo liber aliquid agit qui ex seipso agit. Quod autem homo agit ex habitu suæ naturæ convenienti, ex seipso agit, quia *habitus inclinat in modum naturæ.* Si vero habitus esset naturæ repugnans, homo non ageret, secundum quod est ipse, sed secundum aliquam corruptionem sibi supervenientem. Quia igitur gratia Spiritus Sancti est sicut interior habitus nobis infusus, inclinans nos ad recte operandum, facit nos libere operari ea quæ convenienti gratiæ, & vitare ea quæ gratiæ repugnant. Sic igitur lex nova dicitur lex libertatis dupliciter. Uno modo quia non arctat nos ad faciendâ, vel vitandâ aliqua, nisi quæ de se sunt vel necessaria, vel vel repugnantia salutis, quæ cadunt sub præcepto, vel prohibitionem legis. Secundo quia hujusmodi præcepta, vel prohibitiones

Xyy

fa

facit nos libere implere, in quantum ex interiori instinctu gratiæ ea implemus. Et propter hæc duo lex nova dicitur *lex perfecta libertatis* Jacobi 1. 25. Ad tertium dicendum, quod lex nova prohibendo animum ab inordinatis motibus, oportet etiam quod cohibeat manum ab inordinatis actibus; qui sunt effectus interiorum motuum.

ARTICULUS. II. 373

Utrum lex nova sufficienter exteriores actus ordinaverit. *Inf. art. 4. & quodlibet. IV. art. 13. corp.*

AD secundum sic proceditur. Videtur quod lex nova insufficienter exteriores actus ordinaverit. Ad legem enim novam precipue pertinere videtur fides per dilectionem operans; secundum illud ad Gal. v. 6. *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium sed fides, quæ per dilectionem operatur.* Sed lex nova explicavit quædam credenda, quæ non erant in veteri lege explicita; sicut de fide Trinitatis. Ergo etiam debuit superaddere aliqua exteriora opera moralia, quæ non erant in veteri lege determinata.

2. Præterea. In veteri lege non solum sunt instituta sacramenta, sed etiam aliqua sacra, ut supra dictum est (quæst. c1. art. 4. & quæst. c1. art. 4.) Sed in nova lege est sine instituta aliqua sacramenta, nulla tamen sacra instituta à Deo videntur, puta quæ pertinent vel ad sanctificationem alicujus templi, vel vasorum, vel etiam ad aliquam solemnitatem celebrandam. Ergo lex nova insufficienter exteriora opera ordinavit.

3. Præterea. In veteri lege sicut erant quædam observantia pertinentes ad Dei ministros, ita etiam erant quædam observantia pertinentes ad populum; ut supra dictum est (quæst. c1. art. 4. & c1. v. art. 5. & 6.) cum de ceremonialibus veteris legis ageretur. Sed in nova lege videntur aliqua observantia esse data ministris Dei, ut patet Matth. 9. *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecunias in zoni vestris, &c.* Cetera quæ sibi sequuntur, & quæ dicitur Luc. 11. & 12. Ergo etiam debuerunt aliqua observantia institui in nova lege ad populum fidelem pertinentes.

4. Præterea. In veteri lege præter moralia, & ceremonialia fuerunt quædam judicialia præcepta. Sed in lege nova non traduntur aliqua judicialia præcepta. Ergo lex nova insufficienter exteriora opera ordinavit.

Sed contra est quod Dominus dicit Matth. 23. *Omnia quæ auditis vobis mea hæc, & faciatis, & imitabitur vobis superius, qui ad-*

causati domum suam supra petram. Sed sapiens ædificator nihil omittit eorum quæ sunt necessaria ad ædificium. Ergo in verbis Christi sufficienter sunt omnia posita quæ pertinent ad salutem humanam.

Respondetur dicendum, quod, sicut dictum est (art. præc.) lex nova in exterioribus illa solum præcipere debuit, vel prohibere per quæ in gratiam introducimur, vel quæ pertinent ad rectum gratiæ usum ex necessitate. Et quia gratiam ex nobis consequi non possumus, sed per Christum solum; ideo sacramenta, per quæ gratiam consequimur, ipse Dominus instituit per seipsum, scilicet Baptismum, Eucharistiam, Ordinem ministrorum novæ legis; institucendo Apostolos, & septuaginta duos discipulos, & Paenitentiam, & Matrimonium indivisibile. Confirmationem etiam promissit per Spiritum Sancti missionem; & ejus etiam institutione Apostoli leguntur oleo infirmis unguendo sanasse, ut habetur Marc. vi. quæ sunt novæ legis sacramenta. Redus autem gratiæ usus est per opera caritatis: quæ quidem, secundum quod sunt de necessitate virtutum, pertinent ad præcepta moralia, quæ etiam in veteri lege tradebantur. Unde quantum ad hoc lex nova super veterem addere non debuit circa exteriora agenda. Determinatio autem prædictorum operum in ordine ad cultum Dei pertinent ad præcepta ceremonialia legis; in ordine vero ad proximum ad judicialia, ut supra dictum est (quæst. cxix. art. 4.) Et ideo quia istæ determinationes non sunt secundum se de necessitate interioris gratiæ, in qua lex consistit; ideo non cadunt sub præcepto novæ legis, sed relinquuntur humano arbitrio; quædam quidem quantum ad subditos, quæ scilicet pertinent singillatim ad unumquemque; quædam vero ad prælatos temporales, vel spirituales, quæ scilicet pertinent ad utilitatem communem.

Sic igitur lex nova nulla alia exteriora opera determinare debuit præcipiendo, vel prohibendo, nisi sacramenta, & moralia præcepta, quæ de se pertinent ad rationem virtutis, puta non esse occidendum, non esse furandum, & alia hujusmodi.

Ad primum ergo dicendum, quod ea quæ sunt fidei, sunt supra rationem humanam: unde in ea non possumus pervenire nisi per gratiam; & ideo abundantiori gratia superveniente, oportuit plura credenda explicari. Sed ad opera virtutum dirigitur per rationem naturalem, quæ est regula quædam operationis humanæ, ut supra dictum est (quæst. xix. art. 3. & quæst. lxxii. art. 2.) & ideo in his non oportuit aliqua præcepta dari ultra moralia legis præcepta, quæ sunt de declinatione rationis. Ad secundum dicendum, quod in sacramentis novæ legis datur gratia, quæ non est nisi

à Christo; & ideo oportuit quod ab ipso institutionem haberent: sed in sacris non datur aliqua gratia, puta in consecratione templi, vel altaris, vel aliorum hujusmodi, aut etiam in ipsa celebritate solemnium. Et ideo quia talia secundum seipsa non pertinent ad necessitatem interioris gratiæ, Dominus fideiibus institucendo reliquit pro suo arbitrio.

Ad tertium dicendum, quod illa præcepta Dominus dedit Apostolis, non tamquam ceremoniales observantias, sed tamquam moralia instituta, & possunt intelligi dupliciter. Uno modo, secundum Augustinum in Lib. II. de consensu Evangelistarum (cap. xxx. ante med.) ut non sint præcepta, sed concessiones. Concessit enim eis ut possent peregere ad prædicationis officium sine pera, & baculo, & aliis hujusmodi, tamquam habentes potestatem necessariam vitæ accipiendi ab illis quibus prædicabant; unde subdit; *Dignus est enim operarius cibo suo.* Non autem peccat, sed supererogatur, qui sua portat, ex quibus vivat in prædicationis officio, non accipiens sumptum ab his quibus Evangelium prædicat, sicut Paulus fecit. Alio modo possunt intelligi, secundum aliorum Sanctorum expositionem, ut sint quedam statuta temporalia Apostolis data pro illo tempore quo mittebantur ad prædicandum in Judæam ante Christi passionem. Indigebant enim discipuli, quasi adhuc parvuli sub Christi cura existentes, accipere aliqua specialia instituta à Christo, sicut quilibet subdit à suis Prælati, præcipue quia erant paulatim exercitandi, ut temporalium sollicitudinem abdicarent; per quod redderentur idonei ad hoc quod Evangelium per universum orbem prædicarent. Nec est mirum si adhuc durante statu veteris legis, & nondum perfecta libertatem Spiritus consecutus, quosdam determinatos modos vivendi instituit; quæ quidem statuta imminente passione removit, tamquam discipulis jam per ea sufficienter exercitatis; unde Luc. xxii. 35. dixit; *Quando misi vos sine saculo, & pera, & calcamentis, nunquid desistis aliqua vobis? At illi dixerunt, Nihil. Dixit ergo eis, Sed nunc qui habet sacculum, tollat similitur & peram; jam enim imminet tempus perfectæ libertatis, ut totaliter suo dimitterentur arbitrio in his quæ secundum se non pertinent ad necessitatem virtutis.*

Ad quartum dicendum, quod judicialia etiam secundum se considerata non sunt de necessitate virtutis quantum ad talem determinationem, sed solum quantum ad communem rationem justitiae; & ideo judicialia præcepta reliquit Dominus disponenda his qui

S. Th. Op. Tom. II.

(a) Ita edit. Rom. & Patav. 1698. cum codicibus. Garcia legendum monet explicavit, & infra explanationem, ut ex eo habet edit. Patav. 1712. Nicolaj explicavit, & mox adimpletionem. (b) Al. vian.

curam aliorum erant habituri vel spirituales, vel temporales. Sed circa judicialia præcepta veteris legis quædam explanavit, propter malum intellectum Phariseorum, ut infra dicitur (art. seq. ad 2.)

ARTICULUS III. 374

Utrum lex nova hominem circa interiores actus sufficienter ordinaverit.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod circa interiores actus lex nova insufficienter hominem ordinaverit. Sunt enim decem præcepta decalogi ordinantia hominem ad Deum, & proximum. Sed Dominus solum circa tria illorum aliquid (a) adimplevit, scilicet circa prohibitionem homicidii, & circa prohibitionem adulterii, & circa prohibitionem perjurii. Ergo videtur quod insufficienter hominem ordinaverit, adimpletionem aliorum præceptorum prætermittens.

2. Præterea. Dominus nihil ordinavit in Evangelio de judicialibus præceptis, nisi circa repudium uxoris, & circa poenam talionis, & circa persecutionem inimicorum. Sed multa sunt alia judicialia præcepta veteris legis, ut supra dictum est (quæst. civ. art. 4. & quæst. cv.) Ergo quantum ad hoc insufficienter vitam hominum ordinavit.

3. Præterea. In veteri lege præter præcepta moralia, & judicialia, erant quædam ceremonialia, circa quæ Dominus nihil ordinavit. Ergo videtur insufficienter ordinasse.

4. Præterea. Ad interiorum bonam mentis dispositionem pertinet ut nullum bonum opus homo faciat propter quemcumque temporalem finem. Sed multa sunt alia temporalia bona quam favor humanus; multa etiam sunt alia bona opera quam jejuniæ, elemosina, & oratio. Ergo inconveniens fuit quod Dominus docuit solum circa hæc tria opera gloriam favoris humani vitari, & nihil aliud terrenorum honorum.

5. Præterea. Naturaliter homini inditum est ut sollicitetur circa ea quæ sunt sibi necessaria ad vivendum; in qua etiam sollicitudine, alia animalia cum homine conveniunt; unde dicitur Proverb. vi. 6. *Vade ad formicam, & proger, & considera (b) vias ejus; quæ cum non habeat præceptorem, vel ducem, parat in aestate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.* Sed omne præceptum quod datur contra inclinationem nature, est iniquum, utpote contra legem naturalem existens. Ergo inconvenientes videtur Dominus prohibuisse sollicitudinem victus, & vestitus.

6. Præterea. Nullus actus virtutis est proprius

Yyy 2

hibendus. Sed iudicium est actus iustitiæ, secundum illud Plal. xciii. 15. *Quousque iustitia convertatur in iudicium.* Ergo inconvenienter videtur Dominus iudicium prohibuisse: & ita videtur lex nova insufficienter hominem ordinasse circa interiores actus.

Sed contra est quod Augustinus dicit in Lib. I. de sermone Domini in monte (cap. 1. circ. princ.), Considerandum est, quia cum dixit, *Qui audit (a) verba mea hæc, satis significat sermonem istum Domini omnibus præceptis quibus christiana vita formatur, esse perfectum.*

Respondeo dicendum, quod, sicut ex inducta auctoritate Augustini apparet, sermo quem Dominus in monte proposuit, totam informationem christianæ vitæ continet, in quo perfecte interiores motus hominis ordinantur.

Nam post declaratum beatitudinis finem, commendata apostolica dignitate, per quos erat doctrina evangelica promulganda, ordinat interiores hominis motus primo quidem quantum ad seipsum, & deinde quantum ad proximum. Quantum autem ad seipsum dupliciter, secundum duos interiores hominis motus circa agenda, quæ sunt voluntas de agendis, & intentio de fine. Unde primo ordinat hominis voluntatem secundum diversa legis præcepta, ut scilicet abstinere aliquis non solum ab exterioribus operibus quæ sunt secundum se mala, sed etiam ab interioribus, & ab occasionibus malorum. Deinde ordinat intentionem hominis, dicens, quod in bonis quæ agimus, neque quæramus humanam gloriam, neque mundanas divitias, quod est thesaurizare in terra. Consequenter autem ordinat interiorum hominis motum quoad proximum, ut scilicet eum non temerarie, aut iniuste iudicemus, aut præsumptuose; neque tamen sic simus apud proximum remissi, ut eis sacra committamus, si sint indigni. Ultimo autem docet modum adimplendi evangelicam doctrinam, scilicet implorando divinum auxilium, & connatum apponendo ad ingrediendum per angustiam portam perfectæ virtutis, & cautelam adhibendo, ne à seductoribus corrumperemur; & quod observatio mandatorum ejus est necessaria ad virtutem; non autem sufficit sola confessio fidei, vel miraculorum operatio, vel solus auditus.

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus circa illa legis præcepta (b) adimpletionem apposuit in quibus Scribæ, & Pharisei non rectum intellectum habebant: & hoc contingebat præcipue circa tria præcepta decalogi. Nam circa prohibitionem adulterii, & ho-

micidii æstimabant solum exteriorem actum prohiberi, non autem interiorem appetitum: quod magis credebant circa homicidium, & adulterium, quam circa furtum, vel falsum testimonium: quia motus iræ in homicidium tendens, & concupiscentiæ motus tendens in adulterium, videntur aliquid nobis à natura inesse, non autem appetitus furandi, vel falsum testimonium dicendi. Circa perjurium vero habebant falsum intellectum, credentes perjurium quidem esse peccatum, juramentum autem per se esse appetendum, & frequentandum, quia videtur ad Dei reverentiam pertinere: & ideo Dominus ostendit juramentum non esse appetendum tamquam bonum, sed melius esse absque juramento loqui, nisi necessitas cogat.

Ad secundum dicendum, quod circa judicialia præcepta dupliciter Scribæ, & Pharisei errabant. Primo quidem quia quædam que in lege Moysi erant tradita tamquam (c) permissiones, æstimabant esse per se iusta, scilicet repudium uxoris, & usuras accipere ab extraneis: & ideo Dominus prohibuit uxoris repudium Matth. v. & usurarum acceptionem Luc. vi. 35. dicens: *Date mutuum, nihil inde sperantes.* Alio modo errabant credentes, quædam quæ lex vetus instituerat facienda propter iustitiam, esse exequenda ex appetitu vindictæ, vel ex cupiditate temporalium rerum, vel ex odio inimicorum: & hoc in tribus præceptis. Appetitum enim vindictæ credebant esse licitum propter præceptum datum de pena talionis: quod quidem fuit datum, ut iustitia servaretur, non ut homo vindictam quæreret. Et ideo Dominus ad hoc removendum docet, animum hominis sic debere esse præparatum ut, si necesse sit, etiam paratus sit plura sustinere. Motum autem cupiditatis æstimabant esse licitum propter præcepta judicialia, in quibus mandabatur restitutio rei ablata fieri etiam cum aliqua additione, ut supra dictum est (quæst. cv. art. 2. ad 9.) et quæ quidem lex mandavit propter iustitiam observandam, non ut daret cupiditati locum. Et ideo Dominus docet ut ex cupiditate nostra non repetamus, sed simus parati, si necesse fuerit, etiam ampliora dare. Motum vero odii credebant esse licitum propter præcepta legis data de hostium interfectione: quod quidem lex statuit propter iustitiam implendam, ut supra dictum est (quæst. cv. art. 3. ad 4.) non propter odia exsaturanda. Et ideo Dominus docet ut ad inimicos dilectionem habeamus, & parati simus, si necesse fuerit, etiam beneficiare. Hæc enim præcepta secundum præparationem animi sunt accipienda, ut Augustinus exponit (Lib. I. de

(a) Ita melioris nota msi. & exempla. Al. verba mea, hoc satis, &c. (b) Al. explicationem. Vide notata in 1. arg. omnia enim paria sunt, præter Nicolajum, qui hic legit explicationem. (c) Ita msi. & editi passim. Al. promissiones.

de serm. Dom. in monte cap. xix. & seq.)

Ad tertium dicendum, quod præcepta moralia omnino in nova lege remanere debent, quia secundum se pertinent ad rationem virtutis; præcepta autem judicialia non remaneant ex necessitate secundum modum quem lex determinavit, sed relinquatur arbitrio hominum; utrum sic, vel aliter esset determinandum: & ideo convenienter Dominus circa hæc duo genera præceptorum nos ordinavit. Præceptorum autem ceremonialium observatio totaliter per rei implementationem tollatur: & ideo circa hujusmodi præcepta in illa communi doctrina nihil ordinavit. Ostendit tamen alibi quod rotus corporalis cultus, qui erat determinatus in lege, erat in spirituales commutatus; ut pater Joan. iv. 23, ubi dixit, (a) *Venit hora quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitur Patrem; sed ubi adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & veritate.*

Ad quartum dicendum, quod omnes res mundane ad tria reducuntur, scilicet ad honores, divitias, & delicias, secundum illud I. Joan. 11. 16. *Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est,* quod pertinet ad delicias carnis, & concupiscentia oculorum, quod pertinet ad divitias, & superbia vitæ, quod pertinet ad ambitum gloriæ, & honoris. Superfluas autem carnis delicias lex non promissit, sed magis prohibuit. Repromissit autem celestium honoris, & abundantiam divitiarum: dicitur enim Deuter. xxviii. 1. *Si audieris vocem Domini Dei tui, faciet te ex-celsorem cunctis gentibus,* quantum ad primum: & post pauca subdit: *Abundare faciet te omnibus bonis,* quantum ad secundum. Quæ quidem promissa sic prave intelligebant Judæi, ut propter ea esset Deo servendum sicut propter finem. Et ideo Dominus hoc removet, ostendens primo, quod opera virtutum non sunt facienda propter humanam gloriam. Et ponit tria opera, ad quæ omnia alia reducuntur: nam omnia quæ aliquis facit ad refrigerandum seipsum in suis concupiscentiis, reducuntur ad jejuniū; quæcumque vero sunt propter dilectionem proximi, reducuntur ad elemosynam; quæcumque vero propter cultum Dei sunt, reducuntur ad orationem. Ponit autem hæc tria specialiter, quasi præcipua, & per quæ homines maxime solent gloriam venari. Secundo docuit, quod non debemus finem constituere in divitiis, cum dixit (Matth. vi. 19.) *Nolite thesaurizare vobis thesaurum in terra.*

Ad quintum dicendum, quod Dominus sollicitudinem necessariam non prohibuit, sed sollicitudinem inordinatam. Est autem quadru-

plex inordinatio sollicitudinis vitanda circa temporalia. Primo quidem ut in eis finem non constituamus, neque Deo serviamus propter necessariam victus, & vestitus: unde dicit: *Nolite thesaurizare vobis &c.* Secundo ut non sic sollicitemur de temporalibus cum desperatione divini auxilii; unde Dominus dicit (ibid. 32.) *Scit Pater vester, quod his omnibus indigenti.* Tertio ne sit sollicitudo præsumptuosa, ut scilicet homo confidat se necessariam vitam per suam sollicitudinem posse procurare absque divino auxilio: quod Dominus removet per hoc quod homo non potest aliquid adicere ad statum suam. Quarto per hoc quod homo sollicitudinis tempus præoccupat, quia scilicet de hoc sollicitus est nunc, quod non pertinet ad curam præsentis temporis, sed ad curam futuri: unde dicit (ibid. 34.) *Nolite solliciti esse in crastinum.*

Ad sextum dicendum, quod Dominus non prohibet iudicium iustitiæ, sine quo non posset sancta subtrahi ab indignis; sed prohibet iudicium inordinatum, ut dictum est (in corp. art.)

ARTICULUS IV. 378

Utrum convenienter in lege nova consilia quadam determinata sint proposita.

III. cont. cap. cxxx. & quodl. v. art. 19. cor.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod inconvenienter in lege nova consilia quadam determinata sint proposita. Consilia enim dantur de rebus expedientibus ad finem, ut supra dictum est (quæst. xiv. art. 2.) cum de consilio ageretur. Sed non eadem omnibus expediunt. Ergo non sunt aliqua determinata omnibus proponenda.

2. Præterea. Consilia dantur de meliori bono. Sed non sunt determinati gradus melioris boni. Ergo non debent aliqua determinata consilia dari.

3. Præterea. Consilia pertinent ad perfectionem vitæ. Sed obedientia pertinet ad perfectionem vitæ. Ergo inconvenienter de ea consilium non datur in Evangelio.

4. Præterea. Multa ad perfectionem vitæ pertinentia inter præcepta ponuntur; sicut hoc quod dicitur, *Diligite inimicos vestros;* & præcepta etiam quæ dedit Dominus Apostolis Matth. x. Ergo inconvenienter traduntur consilia in nova lege, tum quia non omnia ponuntur, tum etiam quia à præceptis non distinguuntur.

Sed contra. Consilia sapientis amici magnam afferunt utilitatem, secundum illud Prov.

(a) Vulgata: Venit hora, & nunc est, quando, &c.

xxvii. 9. Unguento, & variis odoribus delectatur cor. Sed bonus amicus consilii anima dulcoratur. Sed Christus maxime est sapiens, & amicus. Ergo ejus consilia maximam utilitatem continent, & convenientia sunt.

Respondeo dicendum, quod hæc est differentia inter consilium, & præceptum, quod præceptum importat necessitatem, consilium autem in optione ponitur ejus cui datur: & ideo convenienter in lege nova, quæ est lex libertatis, supra præcepta sunt addita consilia: non autem in veteri lege, quæ erat lex servitutis.

Oportet igitur quod præcepta nove legis intelligantur esse data de his quæ sunt necessaria ad consequendum finem æternæ beatitudinis, in quem lex nova immediate introducit; consilia vero oportet esse de illis per quæ melius & expeditius potest homo consequi finem prædictum. Est autem homo constitutus inter res mundi hujus & spiritualia bona, in quibus æterna beatitudo consistit; ita quod quanto plus inhæret uni eorum, tanto plus recedit ab altero, & è converso. Qui ergo totaliter inhæret rebus hujus mundi, ut in eis finem constituat, habet eas quasi rationes, & regulas suorum operum, totaliter excidit à spiritualibus bonis: & ideo hujusmodi inordinatio tollitur per præcepta. Sed quod homo totaliter ea quæ sunt mundi, abiciat, non est necessarium ad perveniendum in finem prædictum: quia potest homo utens rebus hujus mundi, & dominum in eis finem non constituat, ad beatitudinem æternam pervenire; sed expeditius perveniet totaliter bona hujus mundi, abdicando: & ideo de hoc dantur consilia Evangelii.

Bona autem hujus mundi, quæ pertinent ad usum humanæ vitæ, in tribus consistunt, scilicet in divitiis exteriorum bonorum, quæ pertinent ad concupiscentiam oculorum, & in deliciis carnis, quæ pertinent ad concupiscentiam carnis, & in honoribus, quæ pertinent ad superbiam vitæ, sicut patet I. Joan. 11. Hæc autem tria totaliter derelinquere, secundum quod possibile est, pertinet ad consilia evangelica, in quibus etiam tribus fundatur omnis religio, quæ statum perfectionis proficitur: nam divitiæ abdicantur per paupertatem, deliciæ carnis per perpetuam castitatem, superbia vitæ per obedientiæ servitutem.

Hæc autem simpliciter observata pertinent ad consilia simpliciter proposita; sed observatio uniuscujusque eorum in aliquo speciali casu pertinet ad consilium secundum quid, scilicet in casu illo: puta cum homo dat aliquam elemosynam pauperi, quando dare non tenetur, consilium sequitur quantum ad factum illud, similiter etiam quando aliquo tempore determinato à delectationibus carnis absterget, ut

orationibus vacet, consilium sequitur pro tempore illo; similiter etiam quando aliquis non legitur voluntatem suam in aliquo facto, quod licite posset facere, consilium sequitur in illo casu, pura si bene faciat inimicis suis, quando non tenetur, vel offensam remittat, cuius juste posset exigere vindictam. Et sic etiam omnia consilia particularia ad illa tria generalia, & perfecta reducuntur.

Ad primum ergo dicendum, quod prædicta consilia, quantum est de se, sunt omnibus expedita, sed ex indispotione aliquorum contingit quod alicui expeditia non sunt, quia eorum affectus ad bene non inclinat. Et ideo Dominus consilia evangelica proponens, semper facit mentionem de indispotione hominum ad observantiam consiliorum. Dans enim consilium perpetuæ paupertatis, Matth. xix. 21. præmittit, Si vis perfectus esse, & postea subdit, Vide, & vende omnia quæ habes. Similiter dans consilium perpetuæ castitatis, cum dixit (ibid. 12.) Sunt eunuchi quæ castitatem sibi ipsi propter regnum celorum statim subdit: Qui potest capere, capiat. Et similiter Apostolus I. ad Cor. vi. 35. præmissis consilio virginitalis, dicit: Porro hoc ad utilitatem vestram dico, non ut laqueum vobis injiciam.

Ad secundum dicendum, quod meliora bona particulariter in singulis sunt indeterminata; sed illa quæ sunt simpliciter, & absolute meliora bona in universalibus, sunt determinata; ad quæ etiam omnia illa particularia reducuntur, ut dictum est (in corp. art.)

Ad tertium dicendum, quod etiam consilium obedientiæ Dominus intelligitur dedisse in hoc quod dixit, Et sequatur me; quem sequimur non solum imitando opera, sed etiam obediendo mandatis ipsius, secundum illud Joan. x. 27. Oves meæ vocem meam audiunt, & sequuntur me.

Ad quartum dicendum, quod ea quæ de vera dilectione inimicorum, & similibus Dominus dicit Matth. vi. & Luc. vi. si referantur ad preparationem animi fidei de necessitate salutis, ut scilicet homo sit paratus benefacere inimicis, & alia hujusmodi facere, cum necessitas hoc requiret: & ideo inter præcepta ponuntur. Sed ut aliquis inimicis hoc exhibeat prompte in actu, ubi specialis necessitas non occurrat, pertinet ad consilia particularia, ut dictum est (in corp. art.) Illa autem quæ ponuntur Matth. x. & Luc. ix. & x. fuerunt quedam præcepta discipline pro tempore illo, vel concessionis quadam, ut supra dictum est (art. 2. huj. quæst. ad 3a) & ideo non inducuntur tamquam consilia.

Ad quintum dicendum, quod etiam consilia

QUÆST.

II. DE JUDICIA

QUÆSTIO CIX.

De exteriori principio humanorum actuum, scilicet de gratia Dei,

in decem articulos divisa.

Consequenter considerandum est de exteriori principio humanorum actuum, scilicet de Deo, prout ab ipso per gratiam adjuvamur ad recte agendum: & primo considerandum est de gratia Dei; secundo de causis ejus; tertio de ejus effectibus.

Prima autem consideratio erit tripartita: nam primo considerabitur de necessitate gratiæ; secundo de ipsa gratia quantum ad ejus essentiam; tertio de ejus divisione.

Circa primum queruntur decem.

Primo, utrum absque gratia possit homo aliquid verum cognoscere.

Secundo, utrum absque gratia Dei possit homo aliquid bonum facere, vel velle.

Tertio, utrum homo absque gratia possit Deum diligere super omnia.

Quarto, utrum absque gratia possit per sua naturalia præcepta legis observare.

Quinto, utrum absque gratia possit mereri vitam æternam.

Sexto, utrum homo possit se ad gratiam preparare sine gratia.

Septimo, utrum absque gratia possit resurgere à peccato.

Octavo, utrum absque gratia possit homo vitare peccatum.

Nono, utrum homo gratiam consecutus possit absque alio divino auxilio bonum facere, & vitare peccatum.

Decimo, utrum possit perseverare in bono per seipsum.

ARTICULUS I.

576

Utrum homo sine gratia aliquid verum cognoscere possit.

Infr. art. 2. ad 3. & II. dist. xxviii. art. 3.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod homo sine gratia nullum verum cognoscere possit. Quia super illud I. Corinth. xii. 3. Nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu Sancto, dicit Glossa Ambrosii: „ Omne verum, à quo cumque dicatur, à Spiritu Sancto est. „ Sed Spiritus Sanctus habitat in nobis per gratiam. Ergo veritatem cognoscere non possumus sine gratia.

Præterea. Augustinus dicit in I. Soli

(a) Vulgata: Non quod sufficientes sumus.

loq. (cap. vi. in princ.) quod disciplinarum certissima ratio sunt, qualia illa quæ à Sole illustrantur, ut videri possint; Deus autem ipse est qui illustrat; ratio autem ita est in mentibus, ut in oculis est aspectus; mentis autem oculi sine sensu anime. Sed sensus corporis, quantumcumque sit purus, non potest aliquid visibile videre sine Solis illustratione. Ergo humana mens, quantumcumque sit perfecta, non potest ratiocinando veritatem cognoscere absque illustratione divina, quæ ad auxilium gratiæ pertinet.

Præterea. Humana mens non potest veritatem intelligere nisi cogitando; ut patet per Augustinum in XIV. de Trin. (cap. v. et seq.) Sed Apostolus dicit II. ad Corinth. i. 5. (a) Non sufficientes sumus aliquid cogitare à nobis quasi ex nobis. Ergo homo non potest cognoscere veritatem per seipsum sine auxilio gratiæ.

Sed contra est quod Augustinus dicit in I. Retract. (cap. ix. ante med.) Non approbo quod in oratione dixi: Deus, qui mundum mundum verum scire voluisti; responderi enim potest; Melior etiam non mundus multo scire vera. Sed per gratiam homo mundus efficitur, secundum illud Psal. l. 12. Cor mundum creata in me Deus; & spiritum rectum innova in visceribus meis. Ergo sine gratia potest homo per seipsum veritatem cognoscere.

Respondeo dicendum, quod cognoscere veritatem est usus quidam, vel actus intellectus naturalis luminis, quia secundum Apostolum ad Ephes. v. 13. Omne quod manifestatur, luminis est. Usus autem quilibet quemdam motum importat, large accipiendo motum, secundum quod intelligere, & velle motus quidam esse dicuntur, ut patet per Philosophum in III. de Anima (tex. 28.)

Videmus autem in corporalibus quod ad motum non solum requiritur ipsa forma, quæ est principium motus, vel actio, sed etiam requiritur motio primi moventis. Primum autem movens in ordine corporalium est corpus celeste. Unde quantumcumque ignis habeat calorem perfectum, non alterat nisi per motionem corporis celestis. Manifestum est autem quod sicut motus omnes corporales reducuntur in motum celestis corporis sicut in primum movens corporale; ita omnes motus tam corporales, quam spirituales reducuntur in primum movens simpliciter, quod est Deus. Et ideo quantumcumque natura aliqua corporalis, vel spiritualis ponatur perfecta, non potest in suum actum procedere, nisi moveatur à Deo: quæ quidem motio est secundum suæ providentiæ rationem, non secundum necessitatem naturæ, sicut motio corporis celestis. Non solum autem à Deo est